

A Bolgárok' története. 1)

KORPONAY JÁNOSTÓL.

A bolgárok' első hazája Ázsiában a Kaspi-tenger körül, az Átel- és Kubánfolyamok közt a Kaukáz' hegytövében volt; ennél fogva a bolgár-nemzet a magyarral egy származatu; de idővel a folytonos háborúk, a szlávokkali keveredés, a szomszéd népek' utánzásai és más viszonyok által az östörzs annyira elszlávósodott, hogy most a szerb, bár nagynehezen, de mégis megértheti a bolgárt.

Az orosz történet után a bolgárok Wulger királyuktól 538-ban nyerék a bulgár nevet, miként a bizantinok-, oroszok- és szlávoktól bolgároknak is nevezettek.

Az V-dik század' végével a bolgárok a hunok' azon részeivel egyesültek, melyek Atila' két unokái alatt a Feketetengeren uturgurok és kuturgurok nevezet alatt a cimeri Hunbirodalmat képezték; a mint is a bizantinoktól a bolgárok sokáig uturgur- és kuturguroknak nevezettek.

493-dik év körül kezdődtek Byzantnak a bolgárok általi megtámadásai (a nyugati vidékekben már előbb száguldoztak, így például: 487-ben Buzas vagy Busas királyok alatt a keleti birodalomban, hol Teodorik királytól vereséget szenvedtek) a hol kimondhatlan kegyetlenségeket követtek el, melyeknek meggátlásul, és a fővárostól távoltartásuk végett, Anastasius császár 502-ben a Pontustól egész Selymbriáig (Silivri) ellenük hosszú falat építtetett. — Több ízben nagy veszteséggel visszaveretve, mindegyre újabb csordákat küldöttek a Dunán át, és miután még a szlávok- és antokkal erősbültek, Justinian' uralkodása alatt, évenként pusztították a romai tartományokat. — Főleg Wulgár és Drongó királyaik' idejében, 439—540-ig, véres csatákat vívtak e tájakon, és még a hosszú védfalat is megmázták, s Chersonesust, a joniai tengerig, minden tartományokkal együtt kizsákmányolák; e háboruban az említett két királyaikat is elvesztették. — De mindenkor ismét visszakeltek a Duna' balpartjára.

A bolgárok bel- és külháboruktól gyöngítetve, tulajdon vazal fejdemeik alatt 560-ban az avarok által meghódítottak, kiktől saját háboruikban használtattak. Ezen vazal fejdemek közül Organes csak azért érdemel említést, minthogy ez 619-ben Byzantban ünnepélyesen a keresztény vallásra tért. — Ez időszakban a bolgárok' egyik része Pannoniában volt letelepülve,

és ezek oly hatalmasoknak érezték magukat, miszerint a 630-ban megürült avar trónt egy bolgár' számára követelék, de az avaroktól legyőzettek. — Az említett avarokkali viszony mintegy századig tartott, miglen Kuvrát a bolgárok' királyává lett, és őket az avaroktól függéstől fölmenté.

Kuvrát' nemzetségéből származott királyok.

Kuvrát, a főnemlített Organes' öccse, egész 660-ig uralkodott, és a Kubraditák' törzset megalapítá. Kávrat 5 fiut hagyott maga után, kik hathatós intése' daczára, halála után azonnal a bolgár nemzetet maguk közt feloszták és egymástól elváltak. — Ketteje a Donon települt le, és csakhamar más népek' martalékává lön. — Egyike az avarokhoz ment át Pannoniába és hozzájuk szegődött; főhelyét azonban a Maros és Tisza közt üté föl, hol az ottani szlávok fölött uralkodott, kiket a Dunától elűzván, háta' fődözése végett, a mai hegyes felső Magyarországon telepített le. Utódai Zalán és Menomorout voltak, kikkel később a magyarság küzdött meg.

A 4-dik testvér Alrek 667 körül Olaszországba vándorolván, a longobardok' királyának Grimoaldnak önkényt meghódolt, és fiától Romualdtól a beneventi herczegségben lakhelyeket nyert.

A legnagyobb szerepet azonban bolgárok játszák, kik az 5-dik testvérnél Asparuchnál maradtak, ezek t. i. a Don folyamtól elnyomatott bolgár osztályokkal egyesülve, s valamennyi Feketetengeren lakozó szláv törzssököt magukkal vivé. 679-ben a Dunán keresztül a byzanti birodalomba táruhtak, és 680-ban, Konstantin Pogonats császár' idejében, kinek magukat adózókká is tevék, a thráciai Bolgárországot alapíták, hol is lassankint a romano-dácokkal és a szlávokkal egy néppé keveredtek.

Terbelis, bolgár király, 705-ben az elűzött II-dik Justinian császárt fegyveres erővel visszahelyezé trónjára, a kitől is, viszonzás' fejében, első nyert jogot Zagoriára (a hegyesség mögötti tartomány). — Mindamellet is sokat kelle még a császárokkal küzdenie; mi alatt gyakran a byzanti birodalmat egész Byzant' arany kapujáig földulatta, míg végre magát, fegyveres erővel, Byzant ellen megerősítheté.

Kommersius vagy Kormesius volt a bolgár trónon Terbelis' örököse, kinek uralkodása alatt a bolgároknak 755—759-ig, Konstantinus-Kopronymus császár ellen véres és terhes háborukat kelle vívniok, melyek rájuk nézve kedvezőleg végződtek.

Nemsokára azután — hihetőleg Kormesius'

1) Mutatvány szerző' Hadi földírás czimű nagy munkájának II. kötetéből. Sz. rk.

halála után — 762-ben, az akkor még életben levő Kubratcsaládnak valamennyi fiasarjadékai meggyilkoltattak, és egy kevély merénylő 30 éves Teleczes nevű férfi veté föl magát Bolgárország' fejedelmének.

Különféle nemzetségekből származott fejedelmek.

Teleczes, Konstantin császárral háborúba bonyolodott, melyben azon hadműi hibát követé el, hogy a beregábi hegyszorost¹⁾, melyben a bolgárok annyiszor győzedelmeskedtek, a számosabb ellenség ellen várfoknak nem tekinté, és azt nem is használta, mi okból nagy vereséget szenvedett. — Ezt oly annyira fájálalák a bolgárok, hogy Teleczest fővezérével együtt 762-ben megölik.

Sabinus, az előbbi Kormesius' veje; és Toktus, ki a történetben leelőször jön elő bojároktól környezve, rövid idő alatt (762—766), válták fel egymást az uralkodásban. — Toktus, Konstantin Kopronymus ellen vitt egyik csatában, Bajannal és több bojárokkal együtt, a vérmezőn maradt, és a bolgár nemzet — melynek kiirtása akkor Konstantin' föltett szándoka volt — végszélyétől csak az által szabadula meg, hogy Konstantin' hajóhadát egy nagy tengeri vihar eltörlötte.

Czerigus (Telerigus vagy Elerichus), még több évig kénytelen vala magát a hódítani vágyó Konstantin' túlhatalma ellen védelmezni, és csak nagy szemessége s eszélyessége, de főleg Konstantinnak 775-ben történt halála menté meg Bolgárországot.

Kardamus (791—797), miután a béke, mely mind a két résznek fölötte szükséges volt, 15 évig tartott volna, az újra kiütött háborút 6-dik Konstantin ellen szerencsésen viselte.

Krumus (798—815). 798-ban a Tiszán lakozó bolgárok, Kram v. Krumus nevű fejedelmük alatt, az avaroktól függetlenekké tévük magukat és a thrácziai bolgárokkal szövetkeztek. Krumus lön az egyesült bolgárok' fejedelme, ki nek hatalma Byzant ellen oly fenyegetővé vált, hogy Niczephorus császár gyöngtítésüket tévé föl magában. 807-ben kezdődött a háború, mely 811-ben azzal végződött, hogy Niczephorus, ki már diadalmasan Krumus' lakhelyét, az ugynevezett Cortis-Crumit, leégetteté, és a bolgárok' sorsát kezei közt tartá, az ellen által a szorosok közé csalogattatván, a bolgároktól oly nagy vereséget szenvedett, hogy maga Niczephorus is a vérmezőn maradt. Krumus ezután Niczephorus' koponyáját ezüstbe foglaltatá, mely nekie annakutána billikomul szolgált.

1) Varnából Anchialusba vezető uton fekszik.

Krumus, Mihály császár ellen is győztes volt, és 812-ben Thrácziaiban nagy hódításokat tett. — Később örmény Leo császárt is, midőn Byzantig előre nyomult, megrendítette, és 813-ban a romano-dácokat Drinápoly' ős lakosait, számtalan mennyiségben, a Duna, Tisza, Maros és Szamos' téreire áttelepítette. ¹⁾ Jóllehet 814-ben Mesembriánál Leo által tönkre veretett, de 815-ben Thrácziaiban ismét ő vitte a győztes szerepet, és midőn már Byzant' megtáborlásához kezdett volna, rögtön meghalt.

Mortagon (Mutragon vagy Omortag), jutott Krumus' halála után a trónra. Ez Leo császárral 30 évre békét kötött; 824—829-ig a frankokkal, a tiszai Bolgárország és frank Pannonia közti határ miatt háborúba keveredett. — Uralkodása többi éveiről csak az tudatik, hogy bár a kereszténység ellen dühöngött, mégis az ő alatta kezdé a bolgárság közé beszivárogni.

Baldimer (Wladimir), Krumus' unokája, gondolkodásmódja szerint titkos keresztény volt, a 30 éves békét Byzanttal és Theophilus császárral minden útonmódon föntartani ügykezett. — Uralkodása' korszakában, 836 körül, jelentek meg először a magyarok a bolgár színhelyen. — Baldimer egész 843-ig uralkodott. Halála után

Bogoris testvére emeltetett a trónra, ki egyideig szenvedélyesen tántorgott a világ és harcz' színhelyén. 865-ben nyíltan Mihály név alatt a keresztény vallásra tért, és az ellenszegülő bojároknak irgalmatlan kivégeztetése után, a bolgár nemzet' áttérítését be is végezte; mire Mihály császár által Zagoria' vagy Develuttól egész a vaskapuhegyszorosig a Haemus hegységben terjedő földnek valóságos birtokába beiktattatott, miáltal a bolgárok és szerbek szomszédokká lettek.

Bolgárország' belszerkezete, Bogoris alatt, következő volt: fejedelmét nemzeti nyelven kánnak, különben pedig királynak nevezék. — Az ország 10 megyére volt osztva. — A főországtanács 6 főbojárból; a második vagy rendes országtanács, a székváros' bojáraiból állott (Bohilades ab intus). Más bojárok vitték a kormányzatot a megyékben, és a határokon (Bohilades ab extus); a kán' laka vagy székhelye Persthlaban volt.

Mihály, Bogoris vagy Horis' nemzetsége.

Bogoris ezután a romai pápával a bolgár egyházi viszonyok iránt tanácskozába bocsátkozott,

1) Innét magyarázhatni meg az oláhoknak Magyarországon, Erdélyben és Oláhországon léteztüket.

kinek engedelmével a szláv lett egyházi és írásnyelvű, és épen általa emeltetett később lassankint uralkodó nemzeti nyelvű is. Mind emellett is végre Bulgárország, 870-ben, a görög egyházhoz pártolt; mely után Bogoris Mihály, királyi hatalmát legöregebb fiára, Presiamra, ruházta és zárdába ment. — De midőn később látná, hogy Presiam az ország' bel- és külromlását eszközlí, zárdáját odahagyva Presiamot elfogató, szemeit kiszurató és tömlöczbe vetteté. — Ezután a szerbekkel békét kötött; és miután az országot biztosítva látta, kormányát ifjabb fiának átadván, a zárdába ismét visszatért.

Simon, uralkodása' első éveit békében tölté. 888-ban azonban V. Leo császárral viszályba bonyolult, de ez attól megveretve, boszúból a magyarokat hívá ellene segélyül, kik a bolgárok' nagy vereségeket okoztak. — Ezután Simon boszut forralva, azon alkalommal, midőn a magyarok' legnagyobb része a hatalmas morvai fejedelem Swatopluk ellen háboruszkodott, a besenyőkkel szövetségbe, a magyarok' hazájára — hol most Moldva, Oláhország és Bessarabia létezik — rontott, és azt a besenyők' segélyével nagy részben el is foglalta; Leutin herczegöket a csatában megölte, és megfutamlott seregét a mai Erdély' határaig üzte.

A magyarok' hazájának feldúlása által Simon két ártalmat vont országára: 1) a besenyők' szomszédságát, — 2) a tiszai Bulgárországnak magyarok általi elfoglalását 904—907-ig, kik ott oly roppant hatalommal léptek föl, hogy Simon, hódításaik' gyors menetének szabad tért kénytelenült engedni.

912—923-ig Simon folyvást a byzantinokkal háboruszkodott, Leo császár' utódai: Sándor, 8-dik Konstantin, Zoe és Romanus ellen, ez utóbbival, Byzant' falai alatt, meddig harcziasszerencséje által előnyomult, békét kötött. — Most egész erejével Szerbország ellen fordult, melyet legyőzve borzasztóan elpusztította. De csakhamar azután május' 27-kén 927-ben meghalt, négy fiat hagyván maga után. Országá kivülről dicsőséggel tündöklött, de bensejében kizsarolva és elgyengülve volt.

Péter, Simonnak másodszülött fia, hatalmát a byzanti udvarral házassági szerződés által megerősítette, és ellenséges indulatu testvérét legyőzte. — De hogy korszakában Bulgárország már gyöngé és bátortalan volt, abból is kiviláglik, hogy 1) 934—962-ig a magyarok Bulgárországon keresztül Byzant elleni kalandozásaikban szabadon átvonulhattak; — 2) hogy Péter a bolgárok által tönkre vert Szerbországnak ismétí feléledését nem gátolhatta. — Péter' halálakor,

968-ban, Bulgárország oly nagy zavarban volt, hogy fiai és örökösei

Boris és Roman, 971-ig, Oroszország' vazaljaivá lettek, azután pedig Micziskes János császár által, ki az oroszokat győzedelmesen viszszaverte, királyi hatalmuktól megfosztattak, a ki később Bulgárországot romai tartománynyá változtatta, mely aztán egész Micziskes' haláláig, 976-ig, meg is maradt.

Sismannemzetségi királyok.

Sisman. A rettegett Czimiskes császár' halála után, a hatalmas bolgár vajda Sisman, 4 fiával, a bolgár nemzet' élire állt, és fegyveres helyét Ternovában üté föl; minthogy azonban a két császár Vazul és Konstantin, 976—980-ig, keleten kénytelenültek háboruszkodni, tehát sikerült is neki Bulgárországot fölszabadítani. — Két fia meghalt; az uralkodni vágyó Sámuel pedig, ki önmaga akart uralkodni, a harmadikat egész családjával együtt kiirtotta, végre édes atyját előbb megvakíttatá, azután pedig megfojtatta, és az elkábult nemzet önuralkodójának ismerte el.

Sámuel, biralmát Byzant-, Szerb- és Dalmátországba kiterjesztette, lakhelyét Prespában, később pedig Achridában üté föl, és az említett tartományokban, miután még Durazzot is elfoglalta, egész 981-ig uralkodott. De most 30 éves háboru keletkezvén Byzanttal, melyben mindkét részről a legnagyobb égbé kiáltó kegyetlenségek vitettek végbe, mitől Vazul császár Bulgariéda melléknevét nyeré (a bolgárok' gyilkosa és kiirtója) — a folyvást tartó szerencsétlenség által, mely országot érte, már a nélkül is mélyen megilletett Sámuel, a Vazultól megvakíttatott és Sámuelnek visszaküldött 15.000-nyi bolgár fogoly megpillantása annyira meghatotta, hogy sept. 11-kén 1014-ben szélhűdésben meghalt.

Gábor, Sámuelnek fia, atyja' halála után a legzavartabb időben lépett a trónra, melynek ő meg nem felelt. Már a következő évben, 1015-ben. összeesküvés támadt ellene, melynek feje saját rokona János Wladislaw éltét és trónját elrablá. — Egyik fiut megvakíttatta, 4 fiut és két leányát pedig bántatlan Prespában az udvarnál őrizteté.

János Wladislaw, Vazul császárnak hódolt, kitől megerősítő oklevelet nyert. — De miután Vazul meghallotta, hogy mily hűtlen áru-lással ölé meg János Wladislaw Prespában, a szerb királyt Wladimirt, az agyonütött Gábor királynak sógorát, neki azonnal barátságát felmondván, ellene háborút indított, mely alatt János Wladislaw, Durazzo' megtáborlásánál, 1018-ban meghalt.

Bolgárország Byzant alatt.

János Wladislaw' halálának első hírére Vazul császár fegyveres hatalommal Bolgárországban termelt; Achrisban, bolgár fővárosban, a királyi család' minden tagjainak hódolatát fogadta, és Bolgárország' meghódítását tökéletesen bevégezte, a mely most valóságos byzanti tartománynya változtattatott, hanem az adó, a Sámuel által kivetett kulcs szerint, változatlanul meghagyatott.

Vazul' halála után, 1025-ben, az utóbbi kedvezés is megszűnt, és Bolgárországnak a következő császárok alatt, a görög nyomás és a besenyők' berontásai által nagy nyomorúságot kellett kiállnia. — Delcan s Alutian, a királyi család' sarjadéki, zendülés által akarák az országot felszabadítani, de azt 1041-ben Mihály császár véresen nyomta el. — Ezután kezdődtek Bolgárországban a besenyők' száguldozása, melyek egész 1060-ig tartottak, s az országra nézve valóságos csapással lőnek. 1065-ben Bolgárország az úzok' megtámadásai által sokat szenvedett. — Az úzok' eltakarodása után Bodin Péter' a szerb fejedelem Mihály fiának vezérlete alatt, a bolgárok megkísértették magukat fölszabadítani, de 1075-ben legyőzettek. — Később a görög hadvezérek' rabló zendülései, a besenyők, úzok', kunok' normánok' és a keresztsek' felváltott berontásai és pusztításai által Bolgárország egész 1127-ig — a midőn Magyarország' hódítási kísérletei kezdődtek — rettentően szenvedett. 1127-től 1129-ig II. István magyar király Komnen János császár ellen — ki a hozzá szökött Álmos magyar herceget kiadni nem akará — háborút indított, és Bolgárországon keresztül pusztítva száguldozott, de a görög seregtől visszanyomatott és a Duna' mentében megveretett. — Később ismét kiűtött a magyar háboru, de a hadak' istene ezuttal is a görögöknek kedvezett.

1183-ban III. Béla magyar király, Bolgárország' egy részét, Nissa' és Branizova' tájait 5 püspökséggel, Manuel császár' halála után elfoglalta, de már 1186-ban az új Izsák Angelus császárnak bizonyos pénzöszeget visszaadta.

Ugyanazon évben (1186) Asan és Péter két testvér Bolgárországban független Oláhországot alapított. — A thráciai oláhok' leghirebbjei, a Haemus hegység' lakosai Bolgárországgal egyetemben Vazul császár által hódítottak meg, de hűségük mindig csak föltételes volt, minthogy hegységeik és a benne létező számos felvár által biztosítva bátorságban léteztek.

Az említett két testvérnek sikerült a népet

lázadásra bírni, és a kunok' segélye által Bolgárország' függetlenségét kivívni.

Vegyes házból származott királyok.

Asan és Péter ennekutána Bolgárországban akkép osztozott, hogy Péter Presthlabat és Probatumot, a körülete fekvő vidékkel, azaz Bolgárország' délkeleti táját nyeré biralmául, mely azután még sokáig Péter' országának nevezetett. — Asan pedig a Ternova körüli tért nyeré, és ebben a városban üté föl székhelyét, mely leg-erősebb volt a Haemushegységben, magas bércezen feküdt és erősen volt körülfalazva.

Mindkét testvér 1196-ban erőszakos halállal mult ki, minthogy Asan' saját rokona Ivanko, Péter pedig egy oláh által gyilkoltatott meg; ennélfogva az országlás a legfiatalabb testvérré

János-ra került, ki magát ennekutána Bolgár- és Oláhország' zsarnokának nevezé. Uralkodása' kezdetén igen kedvező körülmény vala reá az, hogy a császárt két szerencsés zendülő, t. i. Ivanko és Chrysus, egyideig egészen elfoglalta, úgy hogy Jánosnak elég ideje volt magát trónján megerősíteni, a mire Alexius császár, ki már Várnát is elfoglalta, Jánossal 1200-dik évben békét kötött.

Szerbország' megtámadása által, mely korszakában magyar fenhatóság alatt állott, Imre magyar királylyal 1202-ben háboruba keveredett, melyben az 5 püspökséget, melyet már III. Béla birt, a magyarok elfoglalták. — 1203-ban János magát és országát a pápának följajlotta, a kitől királylyá koronáztatott.

Kunokkal szövélkezve, a császári országokban kegyetlenül pusztító háborut viselt, melyben az elfogott latin byzanti császárt flandriai Balduint, a legemberietlenebb módon megcsonttatva megöleté, számos várost földig ledúlaltott, míg végre 1206-ban a Thessalonichi táborban rögtön meghalt.

Boril (Phrobas), az elhunyt Jánosnak nőtestvér fia volt, özvegyét nőül vevé, a pápát királynak elismerésére birta. — Boril szerencsétlenül uralkodott.

1208-ban Henrik császártól legyőzetett.

1210-ben pedig Asan Jánostól, az oláh fölszabadító' fiától tönkre veretett; 7 évig tartó folytonos megtáborlás után 1217-ben Ternovában elfogatott, és kormányával együtt szemefényétől megfosztatott.

Asan János 1217—1241, igen emberiesen és azáltal szeretetve uralkodott. Máriával II. András magyar király' leányávali házasságra lépte által, 1220-ban, magát Magyarország el-

len biztosítá. — Azután nagy Oláhországot (azaz a thessaliai hegyesföldet) és Albániát hódította meg, és mint Bolgárország egykori tartományait az országhoz kapcsolta.

Vataces János görög császárral szövetsége által az akkori byzanti latin császár ellen, biralmát igen kiterjesztette, és a mit előtte még egy bolgár király sem tehetett, a Feketetengeren 28 gályát építhetett. — Asan János egyszersmind a romai pápától is elpártolt, és a görögegyházi szerkezethez csatlakozott, mely rendszere mellett magát, néhány ingása után is, föntartotta. — Első házasságából két magzatot hagyott maga után, egy fiut Kálmánt, és egy leányt, ki Wladislaw szerb fejedelem nevéjé lön. — Második házasságából pedig három magzatot, úgy mint: Mihályt, Tivadart és Máriát.

Kálmán alig volt 14 éves, mikor 1241-ben apja halála után a trónra emeltetett, uralkodása egészben véve rövid és csendes volt. Korszakába esik a mongolok dúlása Europa több országában; 1243-ban a mongolok Bolgárországon keresztülvonulva pusztítottak. — 1244-ben Kálmán a romai pápával alkudozásba bocsátkozott, de a melynek végét el nem érte, mivel 1245-ben mérgezés következtében meghalt.

Asan Mihály nyugtalanul uralkodott. Vataces és Lascaris Tivadar császárok elleni számos háborúban tartományainak nagy részét elveszté. — 1258-ban ipa Rostislaw mahoviban' eszközése által Lascaris Tivadarral káros békét kötött, melylyel a bolgárok elégedetlenek lévén, rokonával Kálmánnal összeesküdve a ternovai polgárokkal Mihályt megölik.

II. Kálmán magát a bolgár trónon meg nem erősíthette; a hatalmas hadsereggel közeledő Rostislaw mahoviban' elől megszökvén, mint kóborgó lovag egy bolgártól agyonütetett.

Bolgárország a magyar fenhatóság alatt.

II. Kálmán megszököse után Rostislaw játszák Bolgárországban a főhatalmat, a hol is katonaságot szedetvén össze, azt Béla királynak Magyarországba, Ottokár elleni háborújába (1260) segélyül küldötte. Rostislaw ezután Miczest, Asan Mihály süvét, saját — és minthogy ő maga is magyar jobbágy volt, a magyar korona fenhatósága alatt Bolgárország királynak nevezé ki.

A hatalmas Tochus Konstantin, arest Myczest Ternovából elüzte, és magát ott megkoronáztatta. — Myczes egész 1263-ig tartotta fön magát Ternova hegyes tájain a magyar, fő-

leg az ifjabb István király' segedelme által.¹⁾ — A magyar sereg ez alkalommal Bodont elfoglalta, és Bolgárország nagy részét a magyar korona alá hódította és kapcsolta. 1264-ben azonban, midőn ezen segedelem kimaradt, Myczes kénytelen vala az országból elszökni, mire azután Konstantin magát a trónon megerősítvén egész 1270-ig békében uralkodott. Uralkodása utolsó éveiben bizonyos Kordokubász nevű oláh kalandor lázadást indított Konstantin ellen; ki rozszul gyógyított lábtörés' következtében többé nem lovaloghatván, csak kocsin kénytelenül magát hordatni, őt egy csatában megölte (1278), és az egész országot elfoglalta.

Különféle nemzetségből származott királyok, és az ország véghanyatlása.

Kordokubász Konstantin özvegyével nőszülvén, magát Ternovában vele együtt Bolgárország királynak megkoronáztatta. — Csakhamar ezután görög háborúba bonyolult, melyben győzedelmeskedett. — Egyik tatár háborújában azonban, kiket egészen fészükbe Moldvába üldözött (1779) eltűnt.

II. Asan János, az egykori Myczes zsarnok' fia, és Palaeologus császár' veje, ezután a császár' segedelmével Ternovába díszmenettel érkezett. Terteres hatalmas vitéz bojár, süve lett Asannak, és zsarnok nevet nyert. Most Kordokubász rögtön Moldvából itt termett és a görögöket megverte, de Terterestől vereséget szenvedett. — Minthogy azonban ezalatt Asan Bizantba futamlott, tehát Terteres György koronáztatta királylyá 1280-ban; ki Kordokubásztól ennek halála által, Asantól pedig Andronicus császárral kötött szerződés által szabadult meg.

Terteres György. Midőn 1284-ben a tatárok ismét berontással fenyegeték Magyarországot, akkor Terteres meg nem engedte, hogy azon harczos oláhok, kik a Haemus hegység és Bizant között nomádilag laktak, László királynak segedelmére Magyarországba szabadon mehettek volna, miokból egy magyar hadsereg Ternováig nyomult, és az oláhok' szabad átmenetét Terterestől kicsikarta. Ezen oláhok azután Magyarorszában Marmarosban települtek le, és az ottani pusztá erdőket megnépesíték, miután belföldi asszonyokkal nőszültek. — 1285-ben a tatárok meghódíták Bolgárországot, a hol azután egész 1295-ig Nogas és fia Czakas bitorlotta a trónt. — Terteres már előbb a görög császárnál kere-

1) Ezen háborúk voltak indokai: hogy a magyar király' czimerébe a bolgárországi királyi czim is fölvétetett.

se menhelyet, de ez őt, oltalom helyett, Drinápolyban becsukta.

Swatoslaw, Terteres' fia, a tatárokat hatalmas karral kiüzte, és Bolgárország' trónját (1296) elfoglalta, és azt többszörös diadalmaitalakkép erősítette meg, hogy Bolgárország 1308—1322-ig folytonos békét élvezett, mely évben Swatoslaw természetes halállal mult ki; fia

II. Terteres György csak egy évig uralkodott, és miután az országot háboruba bonyolította, meghalt.

Bolgárország ezután a királyság miatt polgárháboru' színhelyévé változott, minthogy a nemzet Boásillással, Swatoslaw' testvérével, elégedetlen, a bolgár születésű Strasimir Mihályt emelvé a trónra.

Strasimir Mihály, az Andronicus császár által segített Boásillás ellen magát föntartá, és Swatoslaw' özvegyével házasságra lépett 1327-ben. Az öreg és ifjú Andronicus közti háboruban tényleges részt vett, míg végre (1328) Szopolisban békét kötött, melynek következtében Strasimir Andronicussal szövetségbe (1329) Szerbország ellen harczra kelt, hol jul. 20-kán 1330-ban megöletett.

Sándor. Mihály' halála után a bolgárok kedvezésből a szerb király' leányát Nedat, Mihály' első nejét, gyermekeivel együtt emelték a trónra, de csakhamar ismét elűzik, és Strasimir' bátyját, Sándort, tevék meg királynak. — Ez Andronicustól megátadott, de ellene egész országával együtt magát megvédte 1333-ban. — 1341-ben Sándor a trónkövetelőt Sismánt, a Kantakuzenos császártárustól visszakövetelvé, de az tőle illő méltósággal megtagadtattott. — Midőn azonban Sándor a szerbekkel szövetségbe Kantakuzenost nagyon szorongatta, ez utóbbi a törököt Ázsiából segedelemre hitta meg, kik 1344-ben Amur alatt, a bolgárok nagy megrettetésére, rögtön Demotikanál partra szállottak, s magukat Thráciában kiterjesztették, azután pedig Ázsiába visszamentek. Sándornak még néhányszor kelle a törökökkel, mint Kantakuzenos' segédseregeivel megütközni, miglen 1353-ban meghalt.

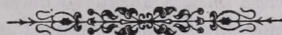
Sisman, atyja' halála után jött a trónra, de azon főhibát követé el, hogy a törököknek megengedte 1355-ben Thráciában végképi letelepedésüket. Murad 1361-ben Drinápolyt és Dimotikát elfoglala, és már egy rumeliai pasa is létezett. — 1364-ben Murad Zagoriát meghódította, mely alkalommal a bolgárokkal is megütközött és Sismant hadseregével együtt megszalasztotta, ki aztán neki leányát nőül adá, és szövetségesévé lön.

1365-ben alig vevé e hirt Lajos magyar ki-

rály, azonnal Bolgárország ellen indult; Bodont elfoglalta, és a görögöket kezdé a romai katolika vallásra téríteni. — 1366-ban Simon' bolgártörök seregét tönkre verve, a Duna' partján fekvő bolgár tartományt meghódította, — de már 1369-ben a László oláh fejedelem elleni háboruban, kit vallási túlbuzgósága által ellenségévé tön, az elfoglaltakat ismét elvesztette.

Minthogy I-ső Lajos magyar király másfelé volt elfoglalva, s ennél fogva a töröknek szabad tért engedett, tehát Lázár szerb fejedelem a bolgárokkal, oláhokkal, bosnyákokkal és albánokkal egyetemben szövetségbe a török ellen harczra kelt, és jun. 15-kén 1389. Kosszonán a Rigómezőn, a sorsdöntő csatát veszte el, melyben Lázárral együtt Murad is a vérmezőn maradt. Murad' örököse Bajazet ezután Bolgárország' meghódításához fogott, és azt 1393—1396-ig be is végezte. Az elfogott Sismán előbb örökös fogásra kárhóztatva, azután csakhamar hűtlen meggyilkoltattott.

Zsigmond magyar király nagy erőlködésekkel ugyan Bolgárország' megszabadítására, és 1391—1396-ig több háborút is viselt érte: de midőn sept. 28-kán 1396. az örök híru' nikápoli véres csatában Bajazettól tönkreveretett, a törökök egész Bolgárország' meghódítását bevégezték, s azt török tartományná változtatták. Azon időtől fogva Bolgárország a történetből, mint önálló ország eltűnt, és a bolgár aranykoronás oroszlán (az ország' czimere), Mahomed' követőitől porba sujtva, tehetlen ordítoz megszabadítása után.

HETI SZEMLE.

— Jótékonyágróli tudósítással kezdjük ez évi utósó szemlénket is. Az ember, ki vallástalan, látszhatik jó hazafinak, de valóban az nem lehet; s a rosz hazafi, lehet színre vallásos, de valódilag soha sem. Oly tételek ezek, melyek' igazságaért az élet és tapasztalás kezkeskednek. Oly szoros viszonyban állnak ezek, mely szét nem téphető; és kapcsolatban, melynek a kettőt, szükségké össze kell tartania. Vannak ugynevezett hazafiak, kik honfiségukat egyéb, mint czifra szónoklat-, szép ígéretek- és ábrándos tervek' faragásával behizonyítani nem törekesznek; vannak ugynevezett vallásosak is, kik csekély adományaikkal is nem Isten', hanem saját dicsőségükre czéloznak; kik a vallás, népnevelés, emberiség' ügyeit ürügyül használják; de nem azoknak hódolnak, hanem általuk maguk iránti hódolatot vadásznak. — Az ily álhazafiság és ál-